

تدوین شاخص پوپولیسیم نفتی و ارزیابی سیاست‌های پوپولیستی بر رشد اقتصادی ایران با استفاده از روش کنترل ساختگی (SCM)^۱

سید محمد میثم میرفندرسکی

دانشجوی دکتری اقتصاد دانشگاه اصفهان، *meisam_mir82@yahoo*

علیمراد شریفی*

دانشیار گروه اقتصاد دانشگاه اصفهان، *alimorad@ase.ui.ac.ir*

محسن رنانی

استاد گروه اقتصاد دانشگاه اصفهان، *renani@ase.ui.ac.ir*

شهرام معینی

استادیار گروه اقتصاد دانشگاه اصفهان، *sh.moeeni@ase.ui.ac.ir*

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۲۸

چکیده

کاهش رشد و رکود اقتصادی از جمله پیامدها و هزینه‌های پوپولیسیم اقتصادی است. پوپولیسیم نفتی پدیده‌ای است که در دولت‌هایی متکی بر نفت ظاهر می‌شود. این گونه دولت‌ها تلاش می‌کنند که با اتکاء به درآمد نفتی حمایت توده‌ها را جذب کنند. با توجه به این که در ایران طی دهه‌های اخیر نمادهایی از پوپولیسیم ظاهر شده، در این پژوهش دو هدف دنبال شده است. ابتدا بر اساس ادبیات موضوعی پوپولیسیم، پوپولیسیم اقتصادی و پوپولیسیم نفتی، هشت شاخص برای پوپولیسیم نفتی پیشنهاد شده است. نتایج محاسبات شاخص‌های هشت گانه برای ایران طی دوره ۱۳۵۷-۱۳۹۷ نشان می‌دهد که برای دوره دولت‌های نهم و دهم (سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲) شش شاخص پیشنهادی پوپولیسیم نفتی بیشترین مقدار را دارند. برای محاسبه شاخص کلی پوپولیسیم نفتی، میانگین هندسی هشت شاخص فوق پیشنهاد شده و طی دوره مذکور محاسبه گردید. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۸ این شاخص بیشترین مقدار را در مقایسه با طول دوره مورد مطالعه دارد. بعد از مشخص شدن این مطلب که در ایران طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ حاکمیت پوپولیسیم اقتصادی بارزتر بوده است، از روش کنترل ساختگی برای ارزیابی سیاست‌های پوپولیستی بر رشد اقتصادی ایران طی دوره مذکور استفاده شده است. ایران به عنوان کشور تحت درمان یا سیاست و ۱۳ کشور صادرکننده نفتی به عنوان گروه کنترلی انتخاب شدند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که روند واقعی و شبیه سازی شده رشد اقتصادی ایران از سال ۱۳۸۴ (۲۰۰۵) به بعد اختلاف معناداری با هم دارند.

واژه‌های کلیدی: پوپولیسیم کلاسیک، پوپولیسیم جدید، پوپولیسیم نفتی، روش کنترل ساختگی، رشد اقتصادی.

طبقه‌بندی JEL: P50, C50, C43, Z18.

^۱ این مقاله مستخرج از رساله دکترای نویسنده اول است.

* نویسنده مسئول مکاتبات

۱-مقدمه

پوپولیسم در وجه سیاسی، مدیریتی و اقتصادی قابل تبیین و تعریف است. در وجه اقتصادی، یک پوپولیست دنیا را ساده می‌انگارد و مباحث پیچیده را به شکل ساده برای مردم توضیح می‌دهد (سرزیم^۱، ۱۳۹۵). یک پوپولیست تلاش می‌کند راه حل‌های ساده را برای موضوعات پیچیده اقتصادی پیشنهاد دهد تا از این جهت جلب حمایت و نظر کند. به طور مثال هوگو چاوز در ونزوئلا هنگامی که با افزایش افسار گسیخته قیمت‌های کالا و خدمات مواجه شد، دستور داد تا نظامی‌ها به فروشگاه‌های سرتاسر شهرها مراجعه نموده و با سرکوب، مانع افزایش قیمت‌ها شوند (مولر^۲، ۲۰۱۶). همچنین سیاست‌گذار پوپولیست دید کوتاه مدتی دارد و حکومت‌های پوپولیستی منافع و رضایت‌مندی کوتاه‌مدت ایجاد می‌کنند، اما در بلندمدت زیان‌ها و لطمات بزرگی را به اقتصاد کلان تحمیل می‌کنند. پوپولیست‌ها بر رشد و توزیع درآمد تأکید ویژه‌ای دارند. با توجه به محدودیت‌هایی مانند احتمال بروز تورم، کسری بودجه، تجارت خارجی و... سیاست‌های محافظه‌کارانه را کنار می‌زنند و سیاست‌های انبساطی در پیش می‌گیرند. عموماً ذخایر ارزی فراوان به آن‌ها کمک می‌کند بدون رویارویی با محدودیت‌های خارجی بتوانند ارز را میان بخش‌های مختلف توزیع کنند. تجربه نشان داده که سیاست‌های پوپولیستی هزینه‌هایی را بر اقتصاد تحمیل می‌کند، کاهش رشد اقتصادی، افزایش بیکاری، تورم فزاینده، رکود و فروپاشی اقتصادی از جمله هزینه‌های سیاست‌های اقتصادی، پوپولیسم است (دورنبوش و ادواردز^۳، ۱۹۹۱). در ایران نیز نمادهایی از پوپولیسم در مقاطع زمانی مختلف تجربه شده است (متسن و همکاران^۴، ۲۰۱۶، سرزیم، ۱۳۹۵). بنابراین در این پژوهش دو هدف دنبال می‌شود. ابتدا تلاش شده است براساس ادبیات موضوعی پوپولیسم^۵، پوپولیسم اقتصادی^۶ و پوپولیسم نفتی^۷ شاخصی برای پوپولیسم نفتی ساخته شود. پوپولیسم اقتصادی پدیده‌ای چندوجهی است، جدول شاخص پوپولیسم نفتی که شامل هشت شاخص پیشنهادی است تدوین شده است.

¹ Sarzeim (2016)

² Jan Werener Muller

³ Dornbush & Edwards (1991)

⁴ Matsen et al. (2016)

⁵ Populism

⁶ Economic populism

⁷ Petro Populism

هدف دوم پژوهش این است که اثر سیاست‌های پوپولیستی در ایران بر رشد اقتصادی ارزیابی شود. بنابراین سال‌هایی که سیاست‌های پوپولیستی در ایران بیشتر آشکار بوده است به کمک شاخصی مشخص می‌شود، سپس به کمک روش کنترل ساختگی^۱ که نسبت به سایر روش‌های دیگر اقتصادسنجی نوپا محسوب می‌شود، اثر سیاست‌های پوپولیستی بر روند رشد اقتصادی ایران ارزیابی خواهد شد. بخش‌های مختلف این پژوهش به این صورت تنظیم شده‌اند. بخش دوم به ادبیات موضوع در خارج و داخل ایران اختصاص یافته است. در بخش سوم مبانی نظری پوپولیسم اقتصادی آورده شده است. در بخش چهارم، شاخص‌های پوپولیسم نفتی تدوین شده‌اند. در ادامه این بخش شاخص‌های تدوین شده، برای ایران محاسبه شده‌اند. در بخش پنجم روش پژوهش ارائه شده است. برای بررسی فرضیه پژوهش، از روش کنترل ساختگی استفاده شده است. در بخش آخر هم نتیجه‌گیری ارائه شده است.

۲- مبانی نظری پوپولیسم اقتصادی

۲-۱- معرفی پوپولیسم

توده‌گرایی یا مردم‌گرایی (پوپولیسم) بزرگداشت مفهوم مردم تا حد مفهومی مقدس و باور به این که هدف‌های سیاسی را می‌بایست به خواست مردم، جدا از حزب‌ها و نهادهای موجود، پیش برد. پوپولیسم خواست مردم را عین حق و اخلاق می‌داند این خواست را برتر از همه‌ی سنجه‌ها و ساز و کارهای اجتماعی می‌شناسد و بر آن است که باید بین مردم و حکومت رابطه‌ی مستقیم وجود داشته باشد (آشوری^۲، ۱۳۸۶). پوپولیسم یک فراخوان مردمی مستقیم است که بدون تقاضای نمایندگان صورت می‌گیرد. در تعریف این واژه چند مفهوم مرکزی وجود دارد: الف) تاکید بر مردم. ب) تخاصم بین مردم و دیگران، خواه این دیگران نخبگان حاکم باشند یا بیگانگان یا سایرین. ج) اراده عمومی که توسط فردی خاص و کاریزماتیک رهبری می‌شود (مولر، ۲۰۱۶).

^۱ Synthetic Control Method

^۲ Ashoori (2007)

۲-۲- پوپولیسم اقتصادی

اقتصاددانانی مانند دورنبوش و ادواردز (۱۹۹۱) در وهله نخست پوپولیسم را به مثابه گونه‌ای از سیاست اقتصادی غیرمسئولانه تلقی می‌کنند. پوپولیسم اقتصادی به برنامه سیاسی ارجاع دارد که غیرمسئولانه تلقی می‌شود زیرا در برگیرنده بازتوزیع بیش از اندازه ثروت و مصارف حکومتی است (موود و کالت واسر^۱، ۲۰۱۷). اقتصاد پوپولیست رهیافتی است که در آن بهبود وضعیت توزیع درآمد، حمایت از طبقه فرودست و افزایش رفاه آن در صدر اهداف قرار گرفته و برای دستیابی به این اهداف سیاست‌گذار پوپولیست محدودیت‌های ذاتی اقتصاد را در نظر نمی‌گیرد. اهداف و نیت پوپولیست‌ها قابل قبول و مورد ستایش توده‌هاست، اما روش دستیابی سیاست‌گذار پوپولیستی به این اهداف به گونه‌ای است که در نهایت منجر به عدم دستیابی به اهداف تعیین شده و ائتلاف منابع اقتصادی می‌شود. دورنبوش و ادواردز (۱۹۹۱) نیز اقتصاد پوپولیسم را بدین صورت تعریف کرده‌اند: «اقتصاد پوپولیسم رهیافتی به اقتصاد است که بر رشد اقتصادی و توزیع درآمد تاکید داشته و در مقابل ریسک ناشی از تورم و کسری بودجه، محدودیت‌های خارجی و واکنش عاملان اقتصادی و سیاست‌های جمعی غیر بازاری را نادیده می‌گیرد. سیاستگذاری‌های پوپولیستی به طور معمول در نهایت منجر به شکست می‌شوند و همان گروهی (فرودست) که قرار بود از این سیاست‌ها سود ببرند در نهایت متضرر می‌شوند.

۲-۳- اقتصاد کلان پوپولیسم

الف- شرایط ظهور اقتصاد پوپولیستی

از جمله مواردی که می‌تواند موجب ظهور پوپولیست‌ها شود که در ادبیات اقتصادی از آن به عنوان شرایط اولیه نام برده شده، گسترش و شیوع فساد در بخش‌های متنوع جامعه است. در چنین شرایطی زمینه ظهور سیاست‌گذار پوپولیست که وعده مبارزه با فساد را می‌دهد، فراهم خواهد شد. بنابراین شرایط اولیه پیدایش سیاست‌های پوپولیستی، مواردی مانند توزیع نابرابر درآمد، افزایش فساد، نارضایتی اجتماعی و وجود باور عمومی مبنی بر این که اوضاع بهتر می‌شود، خواهد بود. در ادبیات نظری پوپولیسم اقتصادی، از دو نوع الگوی پوپولیسم اقتصادی یاد شده است. پوپولیسم کلاسیک^۲ که

^۱ Mudde & Kaltwasser

^۲ Classical Populism

غالباً قبل از دهه ۱۹۹۰ در کشورهای آمریکای لاتین تجربه شده است. پوپولیسم جدید^۱ که بعد از دهه ۱۹۹۰ تا به امروز در کشورهای آمریکای لاتین و دیگر کشورها تجربه شده است.

ب- پوپولیسم کلاسیک:

الگوی پوپولیسم کلاسیک توسط دورنبوش و ادواردز (۱۹۹۱) ارائه شده است. در مورد پوپولیسم کلاسیک یک مدل چهار مرحله ای از شکل‌گیری مراحل سیاست‌های پوپولیست و نتایج حاصل از آن در نظر گرفته می‌شود:

بعد از آن که حکمران پوپولیست بر مسند اقتصادی تکیه زد، ابتدا افزایش دستمزد در دستور کار قرار می‌گیرد و سیاست انبساطی دنبال می‌شود. در ابتدا چون سیاست‌ها و درمان‌های کوتاه مدت پوپولیستی اجرا می‌شود رشد اقتصادی و دستمزد بالا می‌رود و کنترل قیمت، کمک می‌کند تورم پایین بماند و هر گونه کمبود تقاضای کل با واردات جبران می‌شود.

به تدریج با افزایش تقاضا برای کالا و خدمات و آغاز کمبود ارز، محدودیت‌ها خود را آشکار می‌کند. در این مرحله افزایش قیمت، کاهش ارزش پول ملی، و در نهایت کنترل خروج ارز ضروری می‌شود، و با توجه به افزایش تورم و تداوم یارانه، کسری بودجه و کاهش دستمزد واقعی ظاهر می‌شود.

کمبود شدید منابع بودجه و ارز خارجی همراه با شتاب بیش از حد تورم موجب فرار سرمایه می‌شود. کسری بودجه به علت سیستم مالیاتی ناکارآمد و یارانه‌های بالا، رو به وخامت می‌رود. دولت تلاش می‌کند با کاهش یارانه‌ها و افزایش نرخ ارز به کسری بودجه واکنش نشان دهد. با توجه به شرایط تورمی شدت یافته در این مرحله، کاهش شدید دستمزد واقعی، اعتراض‌های عمومی را به دنبال دارد.

در این مرحله، به دنبال افزایش اعتراضات عمومی، بیکاری نیروی کار و فرار سرمایه عموماً دولت پوپولیستی سقوط می‌کند و دولت جدید بر سر کار می‌آید که سیاست‌های اصلاحی سخت‌گیرانه دوباره برقرار می‌شود. در این مرحله افت دستمزد واقعی و کاهش بهره‌وری نیروی آن قدر شدید است که دستمزد واقعی به جایی پایین‌تر از نقطه‌ای که در هنگام ظهور دولت پوپولیستی بود تنزل می‌کند. که معنای آن پیامد منفی دولت

^۱ New Populism

پوپولیستی در بلند مدت است. مدل اقتصاد کلان پوپولیسیم چهار مرحله‌ی به صورت جدول زیر خلاصه شده است.

چهار مرحله‌ی که در بالا تشریح شد از زمان شروع به کار سیاست‌گذار پوپولیستی تا به انتهای آن را نشان می‌دهد که تحت عنوان الگوی کلاسیکی شناخته می‌شود. شایان ذکر است که الگوی اقتصاد پوپولیسیم کلاسیک در برخی از کشورها مانند ونزوئولا در دوران ریاست جمهوری هوگو چاوز و نیکلاس مادرو در دهه‌های اخیر نیز تجربه شده است، بنابراین در مورد پوپولیسیم کلاسیک بعد زمان مطرح نیست (ادواردز^۱، ۲۰۱۹).

ج- پوپولیسیم جدید

از اواسط دهه ۱۹۹۰ نوع جدیدی از پوپولیسیم اقتصادی با تاکید بر چهار مرحله اقتصاد کلان پوپولیسیم کلاسیک در کشورهای مختلف تجربه شده است. مراحل پوپولیسیم اقتصادی جدید نسبت به کلاسیک آن تفاوت‌هایی دارد که می‌توان مهم‌ترین این تفاوت‌ها را به صورت زیر در نظر گرفت. هر چند ادواردز (۲۰۱۹) بر این باور است که شاکله اصلی الگوی پوپولیسیم جدید از الگوی کلاسیک پیروی می‌کند:

- در الگوهای جدید، از شتاب تورم کاسته شده است. در کشورهای که از الگوی پوپولیسیم جدید تبعیت می‌کنند، دوره‌های تورمی با شیب ملایم تری تجربه می‌شود.
- در الگوهای جدید انباشت مداوم بدهی‌های دولت به سازمان‌ها و نهادهای مختلف تجربه شده است.
- تفاوت دیگر در مورد نگرش حکمرانان پوپولیسیم جدید نسبت به پدیده جهانی شدن است. در نگرش جدید کشورها بسته‌تر و منزوی‌تر می‌شوند. حکمران پوپولیست با شعارهای ملی‌گرایانه و حمایت از صنایع داخلی، جهانی‌سازی را تقبیح می‌کنند. مانند دوران ریاست جمهوری آلن گارسیا^۲ در پرو که مخالف حضور شرکت‌هایی چندملیتی و سرمایه‌گذاری خارجی در کشور بود.
- تفاوت دیگر الگوی جدید نسبت به کلاسیک، کاهش اتکای سیاست‌گذار به سیاست‌های خلق پول است. در عوض کنترل‌ها، مداخله‌های دولتی و محدودیت‌های بر اقتصاد بازار تحمیل می‌شود.

¹ Edwards

² Alan Garcia

- پوپولیست‌ها در الگوهای جدید بیشتر از الگوی کلاسیک بر افزایش حقوق و دستمزد توده‌ها برای رسیدن به اهدافشان تکیه می‌کنند. به طور مثال در اکوادور نرخ دستمزد تا ۷۶ درصد طی دوره ریاست جمهوری رافائل کورا^۱ افزایش داشته است.

- در پوپولیسم جدید، پوپولیست‌ها از سیستم قانونی کشور یاری می‌گیرند و غالباً قانون اساسی جدید مطابق با اهداف خود تدوین می‌کنند. در دهه‌های اخیر بولیوی، اکوادور، ونزوئلا، ترکیه و روسیه از جمله کشورهای پوپولیستی هستند که قوانین اساسی را مجدداً تدوین نموده‌اند (ادواردز، ۲۰۱۹).

باید دقت داشت که پوپولیسم به غیر از وجه اقتصادی در وجه سیاسی نیز قابل توصیف است. در ادبیات پوپولیسم سیاسی، نیز از واژه پوپولیسم جدید استفاده می‌شود. به جریان‌ها و راهبردهای سیاسی پوپولیستی شکل گرفته طی سال‌های اخیر در غالب کشورهای اروپای شرقی و جنوبی (مانند ایتالیا، مجارستان و یونان) و دیگر نقاط جهان (مانند ایالات متحده) که مبتنی بر بومی‌گرایی و ملی‌گرایی است، پوپولیسم جدید در وجه سیاسی گفته می‌شود. واژگانی مانند شورش ترامپ، پوتینیسم اروپای شرقی و مرکزی، پوپولیسم جناح راست در اروپای غربی همه نمونه‌هایی از "پوپولیسم جدید یا اروپایی"^۲ هستند. مطالعاتی متعددی در زمینه پوپولیسم جدید سیاسی و ارتباط آن با متغیرهای کلان اقتصادی صورت گرفته است. برای سنجش پوپولیسم در وجه سیاسی، روش‌های مبتنی بر "گفتمان سیاسی"^۳ پیشنهاد شده است. اما در این پژوهش تلاش شده است وجه اقتصادی پوپولیسم و پیامدهای ناشی از آن برای سنجش پوپولیسم مد نظر قرار بگیرد.

۲-۴- پوپولیسم نفتی

پوپولیسم نفتی واژه‌ای است که در سال‌های اخیر در ادبیات اقتصاد پوپولیسم از آن یاد می‌شود. این پدیده به بررسی ویژگی کشورهای نفتی می‌پردازد و بر اساس آن ادعا می‌شود که در کشورهای نفتی، سیاست‌گذاران تمایل زیادی به اجرای سیاست‌های پوپولیستی دارند. پوپولیسم نفتی به این صورت تعریف می‌شود: استفاده بی‌رویه سیاست‌گذار از درآمدهای منابع نفتی برای جلب حمایت سیاسی (متسن و همکاران،

¹ Rafael Correa

² European Populism

³ Political Discourse

۲۰۱۶). این واژه اولین بار برای توصیف حکمرانی هوگو چاوز در ونزوئلا استفاده شد. دیگر مورد ذکر شده از حکمرانی پوپولیسم نفتی، ولادیمیر پوتین^۱ در روسیه است (متسن و همکاران، ۲۰۱۶).

طی سال‌های اخیر، مطالعات متعددی در زمینه پدیده پوپولیسم انجام شده است. این مطالعات در زمینه پوپولیسم اقتصادی محدود و در زمینه پوپولیسم نفتی محدودترند.^۲ در زمینه پوپولیسم اقتصادی مقاله دورنبوش و ادواردز^۳ (۱۹۹۱) با عنوان "اقتصاد کلان پوپولیسم" پیشنهاد می‌شود. این مقاله از پراستنادترین منابع مرجع برای مطالعات اقتصاد پوپولیسم است. دورنبوش و ادواردز با مطالعه بر کشورهای آمریکای لاتین در دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ الگوی نظری اقتصاد کلان پوپولیسم را طراحی کرده‌اند. آن‌ها اقتصاد کلان پوپولیسم را در چهار مرحله تحلیل نموده و نشان داده‌اند که چگونه سیاست‌های پوپولیستی در کشورهای آمریکای لاتین در نهایت منجر به فروپاشی برخی دولت‌ها شده است. عجم‌آغلو و همکاران^۴ (۲۰۱۱) پیرو مباحث دورنبوش و ادواردز (۱۹۹۱) در یک مدل نظری اثبات کرده‌اند که چگونه سیاستمداران چپ به دنبال تأمین منافع رای‌دهندگان میانه هستند و جامعه را به دو دسته نخبگان و فقرا تقسیم می‌کنند. آن‌ها اثبات کرده‌اند که سیاستمداران چپ با برقراری ارتباط با لابی‌های فاسد نخبگان ثروتمند، فساد را در جامعه گسترش می‌دهند. در مورد پوپولیسم نفتی به مقاله متسن و همکاران^۵ (۲۰۱۶) با عنوان "پوپولیسم نفتی" می‌توان اشاره نمود. آن‌ها الگوی نظری و ریاضی خود را برای پوپولیسم نفتی طراحی کرده‌اند. متسن و همکاران (۲۰۱۶) در الگوی نظری خود که برای ساختار یک اقتصاد نفتی در حال توسعه تدوین شده است، به کمک تابع رفاه اجتماعی تحلیل و ثابت کرده‌اند که هر دو سیاستمدار رانتجو و خیرخواه به پیروی از هم در نهایت سیاست‌های پوپولیستی نفتی را دنبال می‌کنند. ماینراد و گریبر^۶ (۲۰۱۶) در مقاله‌ی با عنوان "پیامدهای اقتصادی هوگو چاوز"^۷ با

^۱ Vladimir Putin

^۲ برای آشنایی با مفاهیم و اصول نظری پوپولیسم، کتاب "پوپولیسم چیست؟" از یان ورنر مولر^۲ (۲۰۱۶) و کتاب "مقدمه‌ی خیلی کوتاه بر پوپولیسم" از موود و کالت واسر^۲ (۲۰۱۷) پیشنهاد می‌شود.

^۳ Dornbush & Edwards (1991)

^۴ Acemoglu et al.

^۵ Matsen et al.

^۶ Grier & Maynard.

^۷ Hugo Chavez

استفاده از روش کنترل ساختگی (SCM)^۱ به بررسی پیامدهای اقتصادی سیاست‌های اقتصادی هوگو چاوز در ونزوئلا پرداخته‌اند. نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که روند شبیه سازی شده و واقعی رشد اقتصادی در ونزوئلا بعد از روی کار آمدن هوگو چاوز، اختلاف چشمگیر و معناداری داشته‌اند. اما برای حوزه سلامت و نابرابری درآمد، نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که سیاست‌های کلان هوگو چاوز برای ونزوئلا مطلوب بوده است. فانک و همکاران^۲ (۲۰۲۰) گزارشی جامع با عنوان "رهبران پوپولیستی و اقتصاد" از ۷۲ کشور جهان ارائه نموده‌اند. ایشان از طریق روش کنترل ساختگی رشد اقتصادی را برای کشورهای چپ‌گرا و راست‌گرای پوپولیستی شبیه سازی کرده‌اند. نتایج آن‌ها شکاف معنادار بین رشد اقتصادی شبیه‌سازی شده و واقعی را برای هر دو سری از کشورها نشان می‌دهد.

در داخل کشور نیز مطالعات و پژوهش‌ها در زمینه پوپولیسم و اقتصاد پوپولیسم بسیار محدود است. فرزندگان^۳ (۲۰۰۹) در مقاله‌ای با عنوان "اقتصاد کلان پوپولیسم در ایران" به مطالعه و تطبیق الگوی دورنبورس و ادواردز در ایران طی سال‌های ۲۰۰۵ - ۲۰۰۹ پرداخته است. او به کمک تحلیل و توصیف داده‌های آماری برای ایران طی دوره مذکور نشان می‌دهد که طی دوره مذکور سیاست‌های دولت نهم در ایران منطبق بر الگوی پوپولیستی دورنبورس و ادواردز است و نتایج اقتصادی تقریباً یکسانی را به دنبال داشته است. به ویژه برای نرخ تورم، نرخ بیکاری و شاخص فلاکت الگوی پوپولیستی دورنبورس و ادواردز در ایران نمایان‌تر است. سرزعی (۱۳۹۵) در کتابی با عنوان «پوپولیسم ایرانی» با روشی مفهومی و تحلیلی به شکلی مفصل و جامع گزارشی از این پدیده در ایران طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ ارائه داده است. فصل اول کتاب به تعریف توده‌گرایی (پوپولیسم) و انواع آن اختصاص یافته و چارچوب نظری کتاب ارائه شده است. رویکردهای پوپولیسم در اقتصاد، سیاست و مدیریت طبقه‌بندی می‌شوند. در فصل‌های بعدی کتاب، به بررسی پدیده پوپولیسم در ایران طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ پرداخته شده است. همچنین در پیوست کتاب ابتدا پوپولیسم در ایالات متحده به صورت تاریخی

¹ Synthetic Control Method

² Funke et al.

³ Farzanegan

از جنبش کشاورزان در سال ۱۸۷۵ تا ریاست جمهوری دونالد ترامپ^۱ تشریح شده است. سپس پوپولیسیم در چند کشورهای آمریکای لاتین مانند شیلی و ونزوئلا مورد بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش تلاش می‌شود براساس ادبیات نظری موجود از پوپولیسیم اقتصادی، ابتدا جدول شاخص برای پوپولیسیم نفتی ارائه شود. سپس شاخص‌های پیشنهادی پوپولیسیم نفتی ارائه و برای دوره ۱۳۵۷-۱۳۹۷ در ایران محاسبه خواهند شد. برخلاف مطالعاتی مانند فرزنانگان که متمرکز بر دوره خاص در ایران هستند (۱۳۸۴-۱۳۹۲)، در این پژوهش یک دوره ۴۱ ساله بررسی می‌شود و اثر سیاست‌های پوپولیستی بر رشد اقتصادی ایران ارزیابی خواهد شد.

۳- روش پژوهش

۳-۱- تدوین شاخص پوپولیسیم نفتی

در این قسمت بر مبنای ساختار چهار مرحله‌ای دورنبوش و ادواردز (۱۹۹۱) از اقتصاد کلان پوپولیستی و با توجه به تحلیل‌های فوق از اقتصاد پوپولیسیم نفتی جدول شاخص پوپولیسیم نفتی تدوین خواهد شد. مدل اقتصاد کلان پوپولیسیم چهار مرحله‌ای به صورت جدول زیر خلاصه شده است.

جدول (۱): مراحل شکل‌گیری پوپولیسیم در اقتصاد کلان

۰- شرایط اولیه ظهور پوپولیسیم	۱- اوضاع به نسبت آرام	۲- آغاز محدودیت و تنگناها	۳- شروع بحران اقتصادی	۴- فروپاشی دولت
- نابرابری اجتماعی - تعدد مناطق محروم و فرودست متعدد در کشور - نارضایتی عمومی	- حمایت عمومی بالا - تامین تقاضای داخلی به وسیله واردات، یارانه و رضایتمندی کوتاه مدت - کنترل تورم	- افزایش تورم - کسری تراز پرداخت‌ها - افزایش بدهی عمومی و کسری بودجه	- بی‌ارزش شدن پول ملی - فرار سرمایه و بیکاری نیروی کار - افزایش شتابان تورم، بدهی عمومی و کسری بودجه	- افزایش نارضایتی عمومی و انحلال دولت - اجرای سیاست‌های تثبیتی سخت‌گیرانه - گام‌های اجرای برنامه‌های IMF

منبع: یافته‌های تحقیق مبتنی بر: دورنبوش و ادواردز (۱۹۹۱)، فرزنانگان (۲۰۰۹)، ادواردز (۲۰۱۹)

با توجه به جدول فوق، نابرابری اقتصادی، نرخ تورم، یارانه‌های پرداختی دولت، بدهی دولت، کسری تراز پرداخت‌ها، کسری بودجه دولت، فرار سرمایه، نرخ بیکاری و تولید ملی متغیرهای کلیدی هستند که در دوران حکمرانی پوپولیست‌ها تحت تاثیر قرار

^۱ Donald Trump

می‌گیرند. در این پژوهش برای تدوین جدول شاخص پوپولیسم نفتی، دو گروه شاخص تعریف می‌شود. گروه اول شامل سه شاخص اصلی اقتصاد کلان (دورنبوش و فیشر، ۱۳۸۰)، رشد اقتصادی، نرخ تورم و نرخ بیکاری به علاوه ضریب جینی است. گروه دوم با توجه به جدول ۱ شامل متغیرهای کسری بودجه، فرار سرمایه و بدهی دولت است که پیامد پدیده پوپولیسم هستند و واردات که ابزار حمایتی پوپولیست است. بدین ترتیب برای پدیده پوپولیسم نفتی، شاخص‌های زیر توسط مؤلفین پژوهش پیشنهاد می‌شود.

- سه شاخص اصلی اقتصاد کلان و ضریب جینی:

الف- شاخص نرخ رشد اقتصادی پوپولیسم نفتی^۱ (I_1): نسبت نرخ رشد اقتصادی منهای یک به درآمد نفتی دولت تقسیم بر کل بودجه: نرخ رشد اقتصادی یکی از سه شاخص اصلی اقتصاد کلان است. رشد اقتصادی هنگامی که در مرحله سوم سیاستی، بحران اقتصادی شدت می‌گیرد، کاهش می‌یابد. همچنین در مرحله چهارم که مرحله فروپاشی دولت است، رشد اقتصادی منفی تجربه شده است. چون نرخ رشد اقتصادی یک مزیت است از این رو نرخ رشد از عدد یک کم می‌شود که به نوعی معکوس رشد را نشان دهد و برای سال‌هایی که نرخ رشد منفی است، مقدار آن برابر با صفر در نظر گرفته شده است. شاخص رشد اقتصادی پوپولیستی نشان می‌دهد که یک دولت پوپولیستی با تکیه بر منابع نفتی به چه میزان در افزایش تولید ملی موفق خواهد بود. انتظار بر این است که با توجه به مرحله سوم یک اقتصاد پوپولیستی که بحران اقتصادی شدت می‌گیرد و در مرحله چهارم که گاهی فروپاشی اقتصادی تجربه شده است، این شاخص سیر فزاینده‌ای را تجربه کند.

$$I_1 = \frac{\text{نرخ رشد اقتصادی} - 1}{\frac{\text{درآمد نفتی دولت}}{\text{بودجه کل}}} \quad (1)$$

ب- شاخص نرخ تورم پوپولیسم نفتی^۲ (I_2): نسبت نرخ تورم به درآمد نفتی دولت تقسیم بر کل بودجه: به غیر از مرحله اول، که در آن تورم ملایم یا مهار شده است. نرخ تورم، از مرحله دوم شروع به افزایش کرده و در مرحله سوم شتاب می‌گیرد. تورم به عنوان یکی از شاخص‌های اصلی اقتصاد کلان، اولین پیامد سیاست‌های پوپولیستی

¹ Petro-populism Economic Growth Index

² Petro-populism Inflation Rate Index

است. این شاخص نشان می‌دهد که دولت با تکیه بر درآمد نفتی به چه میزان در مهار تورم موفق عمل کرده است. با توجه به ساختار تورمی یک اقتصاد پوپولیستی، انتظار این است که یک دولت پوپولیست نفتی در مهار تورم چندان موفق عمل نخواهد کرد.

$$I_2 = \frac{\text{نرخ تورم}}{\frac{\text{درآمد نفتی دولت}}{\text{بودجه کل}}} \quad (2)$$

ج- شاخص نرخ بیکاری پوپولیسم نفتی^۱ (I_3): نسبت نرخ بیکاری به درآمد نفتی دولت تقسیم بر کل بودجه: دیگر شاخص اصلی اقتصاد کلان، نرخ بیکاری است. به دلیل فرار سرمایه، کاهش دستمزد واقعی و افت بهره‌وری نیروی کار، بحران اقتصادی در مرحله سوم به اوج می‌رسد. این شاخص نشان می‌دهد یک دولت با توجه به درآمد نفتی به چه میزان در ایجاد شغل و کاهش بیکاری موفق بوده است. انتظار بر این است که دولت پوپولیست نفتی در ایجاد شغل موفق عمل نخواهد کرد.

$$I_3 = \frac{\text{نرخ بیکاری}}{\frac{\text{درآمد نفتی دولت}}{\text{بودجه کل}}} \quad (3)$$

د- شاخص توزیع درآمد پوپولیسم نفتی^۲ (I_4): نسبت ضریب جینی به درآمد نفتی تقسیم بر کل بودجه: در شرایط اولیه اقتصاد، پیش از ظهور پوپولیسم، نابرابری درآمد بالا بوده و نارضایتی اجتماعی وجود دارد. از این جهت رهبر پوپولیستی قول افزایش رفاه و کاهش نابرابری را می‌دهد. این شاخص نشان می‌دهد که پوپولیست، به چه میزان در این امر با تکیه بر درآمد نفتی موفق بوده است. چون در مراحل سوم و چهارم اقتصاد کلان پوپولیست، بحران اقتصادی و شرایط رکود تورمی حاکم است، انتظار می‌رود نابرابری اجتماعی کماکان وجود داشته باشد و پوپولیست در بهبود این شاخص موفق نباشد. همچنین به لحاظ نظری اثبات شده است که سیاست‌های پوپولیستی وضعیت توزیع درآمد را نسبت به قبل از اجرای آن‌ها وخیمتر کرده است (عجم اوغلو و همکاران، ۲۰۱۱)

$$I_4 = \frac{\text{ضریب جینی}}{\frac{\text{درآمد نفتی دولت}}{\text{بودجه کل}}}$$

(۴)

¹ Petro-populism Unemployment Rate Index

² Petro-populism Income Distribution Index

۳-۱-۲- تفسیر و تحلیل چهار شاخص اول

در چهار شاخص فوق، در مخرج هر شاخص، نسبت درآمد نفتی دولت به کل بودجه دولت لحاظ شده است. این نسبت، ورودی یا امکانات نفتی دولت را نشان می‌دهد. چون شاخص‌های پیشنهادی با عنوان پوپولیسم نفتی تدوین شده‌اند، بنابراین اتکای یک دولت پوپولیستی به منابع نفتی مدنظر است. حال باید محاسبه کرد که دولت با اتکا به درآمد نفتی خود، برای ایجاد اشتغال، بهبود توزیع درآمد و رشد اقتصادی و مهار تورم چقدر تلاش داشته است. بنابراین در صورت هر کسر خروجی یا پیامد سیاست‌های یک دولت مدنظر است، یعنی به ازای هر یک واحد درآمد نفتی که وارد بودجه شده، دولت به چه میزان در کاهش هزینه‌های پوپولیستی موفق عمل کرده است. به طور مثال شاخص تورم پوپولیستی نشان می‌دهد که یک دولت پوپولیستی به چه میزان در مهار تورم با توجه به امکانات نفتی خود موفق عمل کرده است. همچنین در مورد شاخص نرخ رشد اقتصادی، باید گفت که چون نرخ رشد اقتصادی یک مزیت است از این رو نرخ رشد از عدد یک کم می‌شود که به نوعی رکود (معکوس رشد) را نشان دهد و به نوعی مزیت تبدیل به ناکارآمدی شود. برای سال‌هایی که نرخ رشد منفی است، مقدار آن برابر با صفر در نظر گرفته می‌شود.

- چهار شاخص دیگر مطابق با جدول ۱

الف- شاخص کسری بودجه پوپولیسم نفتی^۱ (I_5): نسبت کسری بودجه به درآمد نفتی دولت: کسری بودجه از مرحله دوم شکل و در مرحله سوم شتاب می‌گیرد. این شاخص نشان می‌دهد که دولت با توجه به بودجه نفتی، چقدر در مدیریت بودجه خود موفق بوده و بنابراین افزایش این شاخص به نوعی عدم مدیریت مطلوب دولت را در مخارج نشان می‌دهد. همان طور که ذکر شد، کسری بودجه یکی از نشانه‌های اثر آزمندی^۲ در کشورهای نفتی است. از مرحله دوم به بعد سرعت افزایش مخارج دولت از سرعت افزایش درآمدهای دولت بیشتر است. این شاخص نشان می‌دهد که یک دولت پوپولیستی با تکیه بر درآمد نفتی، به چه میزان دچار کسری بودجه است و چون کسری بودجه عارضه جدی اقتصاد کلان پوپولیستی است، این شاخص ناکارآمدی دولت بر

^۱ Petro-populism Deficit Index

^۲ Voracity Effect

بودجه و انضباط آن را نشان می‌دهد. همچنین ادواردز (۲۰۱۹) با استفاده از توصیف داده‌های آماری کشورهای آمریکای لاتین در دوران پوپولیستی، تشریح کرده است که افزایش کسری بودجه دولت‌های پوپولیستی در سال‌های آخر حکمرانی‌شان اتفاق افتاده است.

$$I_5 = \frac{\text{کسری بودجه دولت}}{\text{درآمد نفتی دولت}} \quad (۵)$$

ب- شاخص بدهی عمومی پوپولیسم نفتی^۱ (I_6): نسبت کل بدهی‌های دولت به بانک‌ها و موسسات مالی به درآمد نفتی دولت: دولت برای راضی نگه داشتن اقبال مختلف جامعه، به ویژه قشر فرودست، مخارج خود را افزایش می‌دهد. این باعث می‌شود که دولت برای تامین مخارج خود به سازمان‌ها و نهادهای دیگر بدهکار باشد، مانند بانک‌ها و موسسات مالی. این شاخص نشان می‌دهد دولت با تکیه بر درآمد نفتی، به چه میزان خلق بدهی داشته است. چون دولت پوپولیست معمولاً با کسری بودجه مواجه است، انتظار بر این است که دولت پوپولیستی در کاهش این شاخص نیز، موفق نباشد.

$$I_6 = \frac{\text{بدهی بخش دولتی به بانکها و مؤسسات مالی}}{\text{درآمد نفتی دولت}} \quad (۶)$$

ج- شاخص فرار سرمایه پوپولیسم نفتی^۲ (I_7): نسبت خالص خروج سرمایه از کشور به درآمد نفتی دولت: در مرحله دوم با شروع تنگناهای اقتصادی و در مرحله سوم با شیوع نشانه‌های بحران اقتصادی، سرمایه در داخل شرایط را مساعد و با اطمینان تشخیص نداده، فرار سرمایه شکل می‌گیرد. این شاخص نشان می‌دهد دولت پوپولیستی با تکیه بر درآمد نفتی، به چه میزان مانع خروج سرمایه شده است و شرایط اقتصادی را برای جذب سرمایه بدون ریسک آرام نموده است.

$$I_7 = \frac{\text{خالص خروج سرمایه}}{\text{درآمد نفتی دولت}} \quad (۷)$$

د- شاخص وارداتی پوپولیسم نفتی^۳ (I_8): نسبت کل واردات کالاهای مصرفی به درآمد نفتی دولت: از ابتدای مراحل شکل‌گیری دولت، رهبر پوپولیستی برای کاهش تقاضای کل و تامین نیازهای مصرفی جامعه از طریق کانال واردات تلاش می‌کند. این شاخص نشان می‌دهد دولت پوپولیستی با تکیه بر درآمد نفتی به چه میزان کالاهای

¹ Petro-populism Public Debt Index

² Petro-populism- Capital Flight Index

³ Petro-populism Imports Index

مصرفی وارداتی را برای تامین تقاضای کل و ایجاد رضایت اجتماعی وارد نموده است. انتظار بر این است که این شاخص با ظهور دولت پوپولیستی روندی فزاینده را داشته باشد.

$$I_8 = \frac{\text{واردات کالاهای مصرفی}}{\text{درآمد نفتی دولت}} \quad (۸)$$

۳-۱-۲- تفسیر و تحلیل چهار شاخص دوم

در چهار شاخص دوم، در مخرج کسر درآمد نفتی لحاظ شده که مجدداً ورودی و امکانات دولت پوپولیستی را نشان می‌دهد. در صورت کسر خروجی یا پیامد سیاست‌های دولت پوپولیستی مدنظر است. شاخص وارداتی ابزاری است در دست دولت برای تامین تقاضای داخل و اهداف کوتاه مدت پوپولیستی. شاخص‌های کسری بودجه، بدهی دولت و فرار سرمایه نتیجه یا پیامدهای پوپولیستی هستند و نشان می‌دهند که به طور مثال دولت با اتکا به درآمدهای نفتی خود یا به ازای هر واحد درآمد نفتی، چقدر در مهار کسری بودجه موفق بوده است.

۳-۲- معرفی شاخص کل پوپولیسم نفتی

برای ارزیابی یک شاخص کلی برای سنجش پوپولیسم نفتی، میانگین هندسی^۱ ۸ شاخص پیشنهادی فوق در نظر گرفته می‌شود. وقتی داده‌ها از جنس مرکب هستند (مانند نسبت و نرخ رشد)، استفاده از میانگین حسابی^۲ خروجی دقیق و قابل قبولی ارائه نمی‌دهد و بایستی از میانگین هندسی استفاده شود (سوری^۳، ۱۳۸۴). بنابراین چون تمامی شاخص‌های تدوین شده پژوهش به صورت نسبت هستند، برای محاسبه شاخص کلی پوپولیسم نفتی از میانگین هندسی استفاده شده است. رابطه ۹ شاخص پوپولیستی نفتی پژوهش فعلی را نشان می‌دهد.

$$\text{Petro-populism Index} = \sqrt{I_1 \times I_2 \times I_3 \times I_4 \times I_5 \times I_6 \times I_7 \times I_8} \quad (۹)$$

۳-۲-۱- مبنای مقایسه دولت‌های پوپولیستی

بدیهی است که چون هر هشت شاخص پیشنهادی پژوهش، هزینه‌های اقتصاد پوپولیستی را نشان می‌دهند، بنابراین هر چه قدر شاخص عدد کمتری را نشان دهد

^۱ Geometric Mean

^۲ Arithmetic Mean

^۳ Sori (2005)

یعنی دولت در سال مورد نظر کمتر پوپولیستی بوده، همچنین برای مقایسه بهتر دولت‌های مختلف در یک کشور، مقایسه میانه^۱ شاخص در دوره دولت مدنظر با میانه شاخص در کل دوره مورد مطالعه پیشنهاد می‌شود.

۳-۳- محاسبه شاخص پوپولیسیم نفتی برای ایران

در این قسمت شاخص‌های هشت گانه معرفی شده در قسمت قبلی برای ایران طی سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۹۷^۲ برای دولت‌های دوره‌های مختلف محاسبه خواهد شد. برای این منظور طبقه‌بندی دوره‌های ریاست جمهوری به صورت زیر انجام خواهد شد:

- ۱- دوره ۱۳۵۷ - ۱۳۶۸ (دولت‌های اول تا چهارم)
- ۲- دوره ۱۳۶۸ - ۱۳۷۶ دولت‌های پنجم و ششم
- ۳- دوره ۱۳۷۶ - ۱۳۸۴ دولت‌های هفتم و هشتم
- ۴- دوره ۱۳۸۴ - ۱۳۹۲ دولت‌های نهم و دهم
- ۵- دوره ۱۳۹۲-۱۳۹۷ دولت یازدهم و دوازدهم

در این قسمت ابتدا شاخص‌های هشت گانه برای دوره‌های فوق محاسبه شده، نتایج در جدول پیوست ۱ ضمیمه شده است. در جدول ۲ مقدار میانه هر هشت شاخص و شاخص کل پوپولیسیم نفتی برای دولت‌های مختلف و کل دوره مورد بررسی پژوهش محاسبه شده است. مشخص است که مقدار ۶ شاخص رشد اقتصادی، نرخ بیکاری، نرخ تورم، ضریب جینی، واردات و فرار سرمایه برای سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ (دولت‌های نهم و دهم) بیشترین مقدار را نسبت به بقیه دوره‌ها و کل دوره دارند. همچنین شاخص‌های بدهی دولت و کسری بودجه برای دولت سوم و چهارم بیشترین مقدار را نسبت به بقیه دوره‌ها و کل دوره دارند.

جدول (۲): میانه شاخص پوپولیسیم نفتی

دوره	شاخص کل	شاخص وارداتی	شاخص فرار سرمایه	شاخص بدهی عمومی	شاخص کسری بودجه	شاخص توزیع درآمد	شاخص نرخ بیکاری	شاخص نرخ تورم	شاخص نرخ رشد
کل دوره	۰/۲۲	۰/۱۴	۱/۰۳۸	۰/۷	۰/۳۷	۰/۰۲۴	۰/۷۷	۱/۱۱	۵/۷۲
دولت اول تا چهارم	۰/۲۵	۰/۱۴	۰/۰۰۱	۰/۹۶	۰/۶	۰/۰۱	۰/۳۵	۰/۴۸	۲/۹۲
پنجم و ششم	۰/۰۹	۰/۱	۰/۰۰۴	۰/۵	۰/۰۸	۰/۰۱	۰/۴۳	۱/۱۳	۳/۴

^۱ Median

^۲ دوره محاسبه شاخص تا سال در دسترس بودن داده‌های آماری است.

هفتم و هشتم	۶/۱۴	۱/۱۲	۰/۸۶	۰/۰۲	۰/۲	۰/۶۷	۰/۰۰۲	۰/۱۲	۰/۱۶
نهم و دهم	۱۱/۰۳	۱/۹۱	۱/۲۹	۰/۰۴۶	۰/۴۴	۰/۷۳	۰/۴	۰/۲۶	۰/۶۶
یازدهم	۵/۲۹	۱/۳۹	۰/۸۹	۰/۰۲	۰/۳۸	۰/۲۳	۰/۲۴	۰/۱۵	۰/۳۳

منبع: یافته‌های تحقیق

برای محاسبه یک شاخص کلی به عنوان معیار پوپولیسم نفتی، میانگین هندسی شاخص‌های هشت گانه برای هر سال محاسبه شده است. نتایج در جدول ۳ آمده است. همان طور که مشخص است مقدار شاخص پوپولیسم نفتی در سال ۱۳۸۸ بیش‌ترین مقدار را دارد، یعنی دولت دهم با اتکا به درآمد نفتی، بیش‌ترین هزینه‌ها و پیامدهای پوپولیستی (تورم، کسری بودجه، فرار سرمایه و ...) را به کشور تحمیل کرده است. کم‌ترین مقدار شاخص برای سال ۱۳۸۰ است، یعنی دولت هشتم با اتکا به درآمد نفتی، کم‌ترین هزینه‌ها و پیامدها پوپولیستی را به اقتصاد کشور تحمیل کرده است. همچنین در سال ۱۳۶۵ مقدار شاخص نسبت به بقیه دوره‌ها بالاست. برای مقایسه بهتر، جدول ۲ نشان می‌دهد که میانه شاخص کل برای دوره دولت نهم و دهم نسبت به بقیه دوره‌ها و کل دوره مورد بررسی پژوهش بالاتر است. بنابراین چون شاخص کل و ۶ شاخص محاسباتی پوپولیسم نفتی میانه بالاتری را در دوره دولت نهم و دهم نسبت به بقیه دوره‌ها و کل دوره دارند، نتیجه می‌شود که دولت نهم و دهم پوپولیست‌ترین دولت بعد از انقلاب اسلامی بوده است. باید دقت داشت که نشانه‌هایی از پوپولیسم در دولت‌های دیگر نیز مشاهده شده است، اما بر طبق استدلال پژوهش، شدت هزینه‌ها و پیامدهای پوپولیستی در دولت‌های نهم و دهم بیشتر از بقیه دولت‌هاست.

جدول (۳): شاخص پوپولیسم نفتی در ایران

سال	۱۳۵۷	۱۳۵۸	۱۳۵۹	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷
شاخص	۰/۱۱	۰/۲۲	۰/۳۱	۰/۱۸	۰/۲۵	۰/۱۴	۰/۳۸	۰/۱۸	۰/۷۲	۰/۳۷	۰/۴۴
سال	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸
شاخص	۰/۲۳	۰/۰۹	۰/۱۵	۰/۱۹	۰/۰۸	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۸	۰/۳۱	۰/۲۳	۰/۲۷
سال	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹
شاخص	۰/۲	۰/۰۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۳	۰/۶۴	۰/۸۴	۰/۸۸	۱/۱۵	۰/۴۲
سال	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷			
شاخص	۰/۴۷	۰/۶۷	۰/۶۲	۰/۰۷	۰/۰۵	۰/۱۶	۰/۱۶	۰/۱۸			

منبع: یافته‌های تحقیق

با توجه به هدف دوم پژوهش، در ادامه اثر سیاست‌های پوپولیستی بر رشد اقتصادی ایران ارزیابی خواهد شد. محاسبات پژوهش نشان می‌دهد که ضریب همبستگی نرخ رشد اقتصادی و شاخص پیشنهادی پژوهش برای دوره مورد بررسی (۱۳۵۷-۱۳۹۷) برابر با ۰/۱- است. همچنین برای دوره ۱۳۸۴-۱۳۹۲ ضریب همبستگی نرخ رشد اقتصادی و شاخص پوپولیستی برابر با ۰/۱۸- است. برای بررسی دقیق‌تر اثر سیاست‌های پوپولیستی بر روند رشد اقتصادی ایران از روش کنترل ساختگی استفاده شده است.

۴-مدل پژوهش

هدف دوم پژوهش این است که سیاست‌های پوپولیستی بر رشد اقتصادی ایران ارزیابی شود. با توجه به جدول شاخص پوپولیسم نفتی در قسمت قبل، مشخص شد که مقدار شاخص‌های هشت‌گانه پوپولیستی در اقتصاد ایران طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ نسبت دوره‌های دیگر بیشترین مقدار را دارند. بنابراین تلاش شده است که از روشی استفاده شود که به ارزیابی یک سیاست اقتصادی در سطح کلان پرداخته شود. برای این ارزیابی از روش کنترل ساختگی^۱ که روشی نسبتاً جدید و نوپایی است، استفاده شده است. در ادامه مبانی روش کنترل ساختگی تشریح خواهد شد.

۴-۱- معرفی روش کنترل ساختگی

روش کنترل ساختگی به عنوان راهی برای پر کردن شکاف کمی-کیفی در سیاست‌های مقایسه‌ای است و روشی است مبتنی بر انتخاب واحدهای (منطقه، شهر و کشور) گروه کنترلی به صورت بهینه‌یابی. این روش برای واحدهایی که در معرض مداخله قرار می‌گیرند کاربرد دارد. در این روش، واحدی که تحت تاثیر سیاست قرار می‌گیرد با واحدهای منتخبی که سیاست یا مداخله بر آن‌ها موثر نیست، مقایسه می‌شود و روند واحد تحت مداخله شبیه‌سازی می‌شود. در روش کنترل ساختگی امکان نتیجه‌گیری دقیق کمی مداخله فراهم می‌شود. این روش اولین بار توسط آبادی و همکاران^۲ (۲۰۱۰) مورد استفاده قرار گرفت تا برنامه کنترل دخانیات که در سال ۱۹۸۸ در ایالت کالیفرنیا اجرا شد، ارزیابی شود. همچنین از این روش برای تحلیل سیاست‌های رهبران پوپولیستی (فانک و همکاران، ۲۰۲۰) مطالعه قوانین حمل سلاح (دونوهو و همکاران^۳،

¹ Synthetic Control Method

² Abadie et al.

³ Donohoue et al.

۲۰۱۹)، بررسی پیامدهای اقتصادی سیاست‌های پوپولیستی هوگو چاوز (گیر و ماینارد، ۲۰۱۶) سیاست مهاجرتی (بوهن و همکاران^۱، ۲۰۱۴) و چندین مورد دیگر استفاده شده است.

در مطالعات غیر تصادفی محقق نقشی در تعیین گروه هدف کنترل ندارد. انتخاب نمونه به صورت غیر تصادفی به تورش در نتایج منجر می‌شود که در ادبیات اقتصادسنجی به تورش انتخاب معروف است. روش‌های مختلفی برای مقابله با تورش انتخاب ارایه شده است که متداول‌ترین آن‌ها روش‌های همسان‌سازی^۲ هستند. هرچند روش‌های همسان‌سازی در توازن کردن ویژگی‌های قابل مشاهده میان دو گروه هدف و کنترل موفق هستند، اما چنانچه عوامل غیرقابل مشاهده، باعث اختلاف واحدهای هدف و کنترل باشند، در این صورت استفاده از روش همسان‌سازی منجر به تورش در نتایج می‌شود (بلاندل و دیاز^۳، ۲۰۰۹). روش کنترل ساختگی، روشی جایگزین برای مدل کردن و کنترل عوامل مختل کننده غیر قابل مشاهده و متغیر در طی زمان است. همچنین در این روش، مشکل تورش انتخاب، با انتخاب واحدهای کنترل از روش بهینه‌یابی بر طرف شده است.

واحد (کشور، شهر، منطقه) وجود دارد که از میان این واحدها، $J + 1$ فرض می‌شود واحد اول تحت تاثیر یک مداخله یا سیاست قرار می‌گیرد و واحدهای باقیمانده، قابلیت آن را دارند که با واحد اول مقایسه شوند. با استفاده از ادبیات ارزیابی سیاست اقتصادی، (و بقیه $U_{t, \text{treated}}$ واحدی که تحت اعمال سیاست قرار می‌گیرد را واحد تحت درمان) (نامیده می‌شوند. همچنین اصطلاحات $P_{t, \text{control}}$ واحدها به نام واحدهای کنترلی) که به جای هم به کار می‌روند حاکی از سیاست اتخاذی است. رویداد، مداخله و درمان^۴ از آن جا که این روش تلاش می‌کند به کمک واحدهای کنترلی تغییرات واحد تحت درمان را شبیه‌سازی کند بنابراین واحدهای کنترلی نباید تحت تاثیر سیاست مشابه قرار متغیر قابل مشاهده Y_{it}^I فرض می‌شود بگیریند تا یک شوک ساختاری را تجربه کنند. Y_{it}^N است در صورتی که تحت درمان یا سیاست قرار بگیرد و t در زمان t برای واحد

¹ Bohn et al.

² Matching

³ Blundell & Dias

⁴ Event, Intervention, Treatment

است. اگر داشته‌ام در صورتی که تحت درمان قرار نمی‌گرفت، نتایج مربوط به واحد i در t نشانگر اثر اجرای برنامه برای واحد α_{it} در این صورت $\alpha_{it} = Y_{it}^I - Y_{it}^N$ باشیم. Y_{it}^N تنها باید α_{it} قابل مشاهده است، برای تخمین Y_{it}^I است. از آن جا که t زمان توسط یک مدل عاملی^۱ وزنی برآورد Y_{it}^N تخمین زده شود. در روش کنترل ساختگی می‌شود و از نتایج وزنی گروه کنترل بهره گرفته می‌شود. برای این منظور برداری از تعریف می‌شود به نحوی که هر وزن بین صفر و $W(W_2, \dots, W_{j+1})$ وزن‌ها به صورت یک و مجموعه آن‌ها برابر با یک است. در روش کنترل ساختگی هدف آن است که $X_{-1} - X_0W$ قبل سیاست واحد درمان و گروه کنترل (اختلاف میان ویژگی‌های کمک وزن‌های بهینه حداقل شود. در واقع وزن‌ها به گونه‌ای انتخاب و کالیبره می‌شوند که میانگین مربع خطای تخمین‌زنده‌های گروه کنترلی^۲ برای دوره قبل درمان، که به صورت زیر تعریف می‌شود، حداقل شود:

$$MSPE = (y - y_0W^*)^2 (y - y_0W^*)$$

۲-۴- روش کنترل ساختگی برای ارزیابی سیاست‌های پوپولیستی دولت‌های

نهم و دهم در ایران

برای بررسی فرضیه پژوهش (رشد اقتصادی ایران با اجرای سیاست‌های پوپولیستی تحت تاثیر قرار گرفته است) از روش کنترل ساختگی استفاده شده است. سیاست‌های اقتصادی دولت‌های نهم و دهم طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲ (۲۰۰۵-۲۰۱۳) در ایران به عنوان درمان یا سیاست در نظر گرفته می‌شوند و همچنین کشور ایران به عنوان واحد درمان و کشورهای صادرکننده نفت به عنوان گروه کنترلی انتخاب شده‌اند. بر اساس توصیه آبادی و همکاران (۲۰۱۰) که اولین بار از روش SCM استفاده کرده‌اند، دوره قبل و بعد از درمان حداقل باید ده سال باشد. بنابراین دوره مورد نظر برای برآورد مدل، ۱۹۹۳-۲۰۱۶ انتخاب می‌شود که دوره زمانی دولت‌های نهم و دهم (۲۰۰۵-۲۰۱۳) و سال شروع درمان یا سیاست (۲۰۰۵) سال شروع به کار دولت نهم و شدت گرفتن سیاست‌های پوپولیستی) را به خوبی پوشش دهد. براساس گزارش‌ها و پژوهش‌های بین المللی، طی سال‌های اخیر کشورهای ونزوئلا (ماینراد و گریر، ۲۰۱۶)، اکوادور و روسیه (فانک و همکاران، ۲۰۲۰) به دلیل آن که در دوره مشابه سیاست‌های پوپولیستی را

¹ Factor Model

² Mean Squared Prediction Error

تجربه کرده‌اند، از گروه کنترلی حذف شده‌اند. چرا که در روش کنترل ساختگی باید، واحدهای گروه کنترلی تحت تاثیر درمان یا سیاست قرار نگرفته باشند. کشورهای امارات، کنگو، لیبی، گینه، آنگولا و بحرین به دلیل در دسترس نبودن داده‌های آماری نیز از گروه کنترلی حذف شده‌اند. ۱۳ کشور صادرکننده نفت به این نحوه انتخاب شده‌اند که درآمد نفت و فرآورده‌های آن حداقل ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی را تشکیل داده باشد (کارل^۱، ۱۹۹۷). کشورهای گروه کنترل به این قرار هستند: الجزایر، قطر، عراق، عربستان سعودی، کویت، نیجریه، عمان، مکزیک، قزاقستان، آذربایجان، سودان، گابن و نروژ. متغیر تحت درمان، رشد اقتصادی (growth) است. متغیرهای پیش‌بینی‌کننده بر اساس مدل‌های رشد مرسوم انتخاب شده‌اند. متغیرهای پیش‌بینی‌کننده عبارتند از: رشد جمعیت (X1)، نسبت مخارج دولت به gdp (X2)، درجه باز بودن اقتصاد (X3)، نسبت تشکیل سرمایه در جریان به gdp (X4) و تعداد دانش‌آموزان مقطع دبیرستان (X5). برای برآورد مدل از نرم افزار stata که بسته synth به آن ضمیمه شده، استفاده شده است. جدول زیر توصیف داده‌های نمونه پژوهش را نشان می‌دهد.^۲

جدول (۴): توصیف آماری متغیرهای مدل

متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	انحراف معیار	کمترین مقدار	بیشترین مقدار
نرخ رشد اقتصادی	۳۲۲	۴/۶۷	۷/۶۹	-۳۶/۶۵	۵۳/۳۸
نرخ رشد جمعیت	۳۱۹	۲/۶۲	۲/۳۵	-۲/۰۶	۱۷/۵۱
مخارج دولت به gdp	۳۲۲	۱۴/۹۷	۶/۹۵	۰/۹۱	۳۵/۸۶
صادرات به gdp	۳۲۲	۳۱/۴۱	۱۲/۹۵	۰/۰۱۵	۷۶/۸۴
تشکیل سرمایه gdp	۳۲۲	۲۶/۷۶	۹/۴	۴/۲	۶۰/۱۵
وضعیت تحصیل	۳۲۲	۳۳۰۴۵۷۵	۵۲۴۸۵۶۵	۴۹۰۵۹	۲۶۲۰۰۰۰۰

منبع: پایگاه داده‌های بانک جهانی

^۱ Terry Lynn Karl (1997)

^۲ تمامی داده‌ها از سایت بانک جهانی استخراج شده است.

۴-۳- وزن‌های بهینه کشورهای گروه کنترلی

بعد از برآورد مدل به کمک نرم افزار مشخص گردید که کشورهای نیجریه، آذربایجان، نروژ و قطر دارای وزن بهینه در شبیه‌سازی روند رشد اقتصادی ایران هستند. بیشترین سهم مربوط به کشور نیجریه و کمترین سهم مربوط به کشور قطر است. این مطلب بدین مفهوم است که کشورهای جدول (۴) دارای وزن برای ساخت رشد اقتصادی ساختگی هستند و سایر کشورها با وزنی برابر با صفر در این شبیه‌سازی نقشی نداشته‌اند.

جدول (۴): وزن کشورهای گروه کنترلی

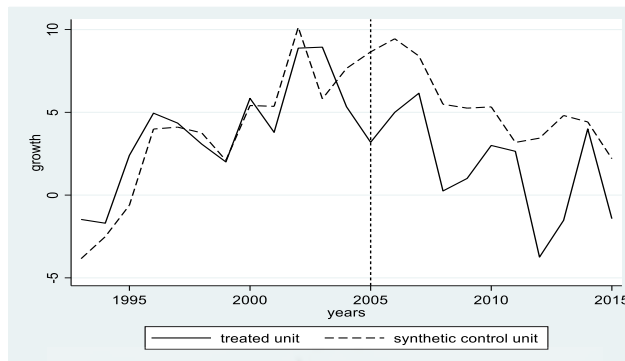
کشور	وزن
نیجریه	۰/۵۳۵
نروژ	۰/۳۰۶
آذربایجان	۰/۱۵۷
قطر	۰/۰۰۲

منبع: یافته‌های تحقیق

۴-۴- شبیه‌سازی روند رشد اقتصادی ایران به کمک گروه کنترلی

کشور ایران به عنوان واحد تحت درمان یا سیاست در نظر گرفته شده است. با توجه به توضیحات قسمت محاسبه شاخص برای ایران، سال ۲۰۰۵ به عنوان سالی انتخاب می‌شود که سیاست‌های پوپولیسم نفتی در ایران شدت گرفته است. شکل ۲ روند واقعی و شبیه‌سازی رشد اقتصادی ایران را از سال ۱۹۹۳-۲۰۱۵ نشان می‌دهد. خط ممتد رشد واقعی و خط منقطع روند ساختگی است. مطابق با نمودار مشخص است که تا قبل از سال ۲۰۰۵، این دو خط تقریباً نزدیک به هم و روندی مشابه دارند و چسبیده به هم در نوسان هستند. از سال ۲۰۰۵ به بعد و با روی کار آمدن دولت نهم، با شدت گرفتن قیمت جهانی نفت و اعمال سیاست‌های پوپولیستی اقتصادی و سیاسی، فاصله دو خط اختلاف فاحشی داشته است به ویژه در سال‌های دولت نهم (۲۰۰۵-۲۰۰۹). این نمودار نشان می‌دهد که سیاست‌های پوپولیستی در این دوره و افزایش قیمت جهانی نفت نتوانسته روند رشد اقتصادی کشور را در مسیری مطلوب مانند روند شبیه‌سازی شده آن قرار دهد و در واقع سیاست‌های پوپولیستی این دوران روند رشد اقتصادی ایران تحت تاثیر قرار داده است. لازم به ذکر است که درآمد نفتی دولت‌های نهم و دهم ۴۵ درصد

کل درآمدهای نفتی دولت‌های دوره مورد بررسی پژوهش بوده است (محاسبات پژوهش).

نمودار (۱): روند واقعی و شبیه‌سازی شده رشد اقتصادی ایران

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۵ روند واقعی و شبیه‌سازی شده (ساختگی) نرخ رشد اقتصادی را در ایران برای دوره مورد بررسی (۱۹۹۳-۲۰۱۵) نشان می‌دهد. طبق جدول مشخص است که اختلاف این دو نرخ از سال ۲۰۰۵ به بعد اختلاف بیشتری داشته است و از سال ۱۹۹۳ تا سال ۲۰۰۵ اعداد نزدیک به هم هستند که نشان از خوبی برآورد مدل است. یعنی این که از سال ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۵ برآورد ساختگی نرخ رشد اقتصادی نزدیک به نرخ واقعی آن است و سیاست‌های پوپولیستی به عنوان درمان اقتصاد یا اصلاً وجود نداشته یا شدت اثرگذاری بر رشد اقتصادی را نداشته است. اما از سال ۲۰۰۵ به بعد با روی کار آمدن دولت نهم و اجرای سیاست‌های پوپولیستی، رشد اقتصادی واقعی با نزول مواجه شده و نسبت به رشد اقتصادی شبیه‌سازی شده شکاف داشته است. همچنین متوسط نرخ رشد واقعی در دوره دولت نهم و دهم ۱/۷ درصد بوده اما متوسط نرخ شبیه‌سازی شده برابر ۵/۵ درصد است. به عبارت دیگر طی این سال‌ها، کشور پتانسیل آن را داشته که ۳ برابر بیشتر رشد داشته باشد. اما متأسفانه از امکانات و منابع غنی نفتی به صورت بهینه استفاده نشده است.

جدول (۵): نرخ رشد اقتصادی واقعی و شبیه‌سازی شده ایران

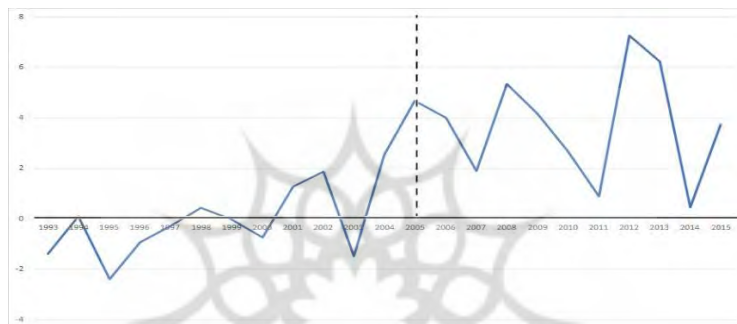
سال	۱۹۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۲۰۰۰	۰۱	۰۲	۰۳	۰۴
نرخ واقعی	-۱/۴۷	-۱/۶۹	۲/۴	۴/۹	۴/۳۵	۳/۰۸	۲	۵/۸۴	۳/۷۹	۸	۸	۵/۳۳
شبیه‌سازی	-۲/۸۶	-۱/۶	۰	۴/۰۲	۴/۰۶	۳/۵۱	۱/۹۷	۵/۱	۵	۹/۸	۶/۵	۷/۸۸

۲۰۶ تدوین شاخص پوپولیسیم نفتی و ارزیابی سیاست‌های پوپولیستی بر رشد اقتصادی...

سال	۲۰۰۵	۰۶	۰۷	۰۸	۰۹	۱۰	۱۱	۲۰۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
نرخ واقعی	۳/۱۸	۴/۹۹	۶/۱۵	۰/۲۵	۱	۳	۲/۶۴	-۳/۷۴	-۱/۵۲	۴	-۱/۴۲
شبیه‌سازی	۷/۸۷	۹/۰۱	۸/۰۵	۵/۵۸	۵/۱۷	۵/۶۷	۳/۵۴	۳/۵	۴/۷۱	۴/۴۴	۲/۳۱

منبع: یافته‌های تحقیق

نمودار ۲ شکاف بین نرخ رشد واقعی و نرخ شبیه‌سازی شده را نشان می‌دهد. مطابق با نمودار مشخص است که قبل از سال ۲۰۰۵ نوسان روند شکاف محدود و نزدیک به صفر است. از سال ۲۰۰۵ به بعد نوسان شکاف بیشتر شده و از صفر فاصله بیشتری گرفته است.

نمودار (۲): شکاف نرخ رشد واقعی و ساختگی

منبع: یافته‌های تحقیق

طبق جدول ۵ و نمودارهای ۱ و ۲ مشخص است که از سال ۲۰۰۵ در ایران، رشد اقتصادی پر نوسان بوده و از مقدار شبیه‌سازی شده خود بیشتر فاصله گرفته است، که به خاطر شدت سیاست‌های پوپولیستی از جانب دولت نهم است (به عنوان درمان اقتصاد). بیشترین شکاف بین نرخ واقعی و شبیه‌سازی شده مربوط به سال ۲۰۰۸ (۵/۳ درصد). کمترین شکاف مربوط به سال‌های ۱۹۹۴، ۱۹۹۶، ۱۹۹۷، ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹ است (نزدیک به صفر). در سال ۲۰۱۲ نیز شکاف ۷ درصدی وجود داشته، البته در یک دهه اخیر مسله تحریم هسته‌ای ایران (۲۰۱۱ به بعد) و پیامدهای ناشی از آن و دیگر عوامل مؤثر بر رشد اقتصادی ایران نیز قابل ملاحظه هستند که در چارچوب نظری این پژوهش قرار ندارند.

۴-۵-آزمون صوری یا دارونما^۱

برای بررسی معناداری تخمین‌های صورت گرفته از آزمون صوری یا دارونما استفاده می‌شود. این آزمون که یک آزمون بصری است و به استناد روش کنترل ساختگی پیشنهاد می‌شود که اگر به جای کشور تحت درمان یا سیاست، یکی دیگر از کشورها یا واحدهای کنترلی انتخاب شود، آیا نتیجه‌ی متفاوتی حاصل خواهد شد. اگر این تفاوت معنادار باشد، بدین مفهوم است که نتیجه اولیه برای کشور یا واحد تحت درمان یا سیاست قابل اطمینان خواهد بود (آبادی و همکاران، ۲۰۱۰).

در روش کنترل ساختگی، عبارت $\widehat{\alpha}_{t1} = Y_{t1} - \sum_{j=2}^{J+1} W_j^* Y_{tj}$ تخمین اثر برنامه روی واحد هدف را اندازه‌گیری می‌کند و فرضیه معناداری آن به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$H_0: \alpha_{t1} = 0$$

$$H_1: \alpha_{t1} \neq 0$$

اگر فرضیه H_0 رد شود می‌توان اثر سیاست‌های پوپولیستی بر کشورهای دیگر را مثبت دانست ولی هنگامی که فرضیه H_1 رد می‌شود بدین مفهوم است که سیاست‌های پوپولیستی در کشور مورد نظر اصلاً وجود نداشته یا در صورت وجود روند رشد اقتصادی را تحت تاثیر قرار نداده است. جدول زیر نتایج آزمون صوری را برای تمامی کشورهای گروه کنترل برای سال ۲۰۰۵ به بعد (سال شروع به کار دولت نهم در ایران) نشان می‌دهد. یعنی تمامی کشورهای گروه کنترلی برای مدل ایران به صورت تک تک به عنوان کشور تحت درمان قرار گرفته و سپس برآورد مدل را انجام داده، طبق استدلال فوق انتظار بر این است که فرض H_1 رد شود.

جدول (۶): مقادیر آماره p محاسبه شده از طریق آزمون صوری

کشور	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	نتیجه
الجزایر	۰/۴۶	۰/۷۶	۱	۰/۹۲	۰/۹۲	۱	۰/۸۴	۰/۸۴	۰/۳	۰/۳۸	۰/۹۲	H_1 رد
قطر	۰/۶۱	۰/۶۹	۰/۸۴	۰/۴۶	۰/۴۶	۰/۴۴	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۱۵	۰/۱۵	۰/۷۶	H_1 رد
عراق	۰/۹۲	۰/۶۹	۰/۸۴	۰/۶۱	۱	۰/۹۲	۰/۹۲	۰/۸۴	۰/۳۸	۰/۵۳	۰/۸۴	H_1 رد
عربستان	۰/۳	۰/۳۸	۰/۶۹	۰/۶۱	۰/۳	۰/۵۳	۰/۹۲	۰/۶۱	۰/۳۸	۰/۶۹	۰/۹۲	H_1 رد
کویت	۰/۲۳	۰/۶۱	۰/۴۶	۱	۰/۸۴	۰/۴۶	۰/۳۸	۰/۵۳	۱	۱	۰/۶۱	H_1 رد
نیجریه	۰/۱۵	۰/۳	۰/۳	۰/۲۳	۰/۶۹	۰/۳۸	۰/۲۳	۰/۲۳	۱	۱	۰/۶۱	H_1 رد
عمان	۰/۲۳	۰/۹۲	۰/۳۸	۰/۵۳	۰/۵۳	۰/۸۴	۰/۱۵	۰/۲۳	۰/۶۹	۰/۸۴	۰/۳۸	H_1 رد

^۱ Placebo Test

فراقستان	۰/۸۴	۰/۱۵	۰/۳	۰/۶۹	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۲۳	۰/۹۲	۱	۰/۹۲	۱	۰/۹۲	رد H_1
آذربایجان	۰/۶۱	۱	۰/۸۴	۰/۵۳	۰/۴۶	۰/۷۶	۰/۳	۰/۳	۰/۶۹	۰/۳	۰/۶۹	۰/۷	رد H_1
سودان	۰/۶۹	۰/۶۹	۰/۳۸	۰/۱۵	۰/۳۸	۰/۳۸	۰/۴۶	۱	۰/۸۴	۰/۴۶	۰/۴۶	۰/۴۶	رد H_1
گابن	۰/۴۶	۱	۰/۹۲	۰/۴۸	۰/۳	۰/۹۲	۰/۶۹	۰/۳۸	۰/۲۳	۰/۱۵	۰/۱۵	۰/۱۵	رد H_1
نروژ	۰/۸۴	۰/۳	۰/۱۵	۰/۷۶	۰/۲۳	۰/۳	۰/۹۲	۰/۵۳	۰/۶۹	۰/۴۶	۰/۴۶	۰/۶۱	رد H_1
مکزیک	۱	۰/۴۶	۰/۶۹	۰/۲۳	۰/۸۴	۰/۵۳	۰/۹۲	۰/۷۶	۰/۶۹	۰/۶۱	۰/۳۸	۰/۳۸	رد H_1

منبع: یافته‌های تحقیق

استفاده از نتایج آزمون‌های صوری، امکان محاسبه آماره p و در نتیجه آزمون فرضیه معناداری نتایج را امکان‌پذیر می‌کند. در جدول بالا مقادیر آماره p برای ۱۳ کشور گروه کنترلی توسط نرم افزار محاسبه شده است. تمامی کشورها به صورت جداگانه، به عنوان کشور تحت درمان یا سیاست انتخاب و برآورد برای آن‌ها زده شد. مقادیر آماره p حکایت از عدم رد فرض صفر دارد، به عبارت دیگر سیاست‌های پوپولیسیتی به عنوان درمان در کشورهای گروه کنترلی بر رشد اقتصادی اثری نداشته است یا ۱۳ کشور گروه کنترلی درگیر پوپولیسیم اقتصادی در دوره مورد بررسی نبوده‌اند.

۵- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در این پژوهش ابتدا مفاهیم پوپولیسیم، پوپولیسیم اقتصادی و پوپولیسیم نفتی ارائه شد. پوپولیسیم بزرگداشت مفهوم مردم است. این که نماینده مردم، خود مردم است و برای تامین نیازهای اقشار محروم و آسیب دیده بر مسند قدرت تکیه می‌زند. یکی از رهیافت‌های آکادمیک پوپولیسیم، رهیافت اقتصادی-اجتماعی آن است که به طور ویژه در مطالعات پوپولیسیم آمریکای لاتین در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ غالب بوده است. مفهوم اقتصاد کلان پوپولیسیم از همین رهیافت استخراج شده که معادل مفهوم پوپولیسیم کلاسیک در اقتصاد است. چهار مرحله یا فاز برای پوپولیسیم کلاسیک تدوین شده است که پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهد سال‌های ریاست جمهوری دولت‌های نهم و دهم در ایران منطبق بر مراحل شکل‌گیری پوپولیسیم کلاسیک است. همچنین یافته‌های این پژوهش این مطلب را به کمک شاخص پوپولیسیم نفتی تایید کرد. مفهوم دیگر، پوپولیسیم جدید است که با اندکی تفاوت نسبت به پوپولیسیم کلاسیک در سال‌های بعد از دهه ۱۹۹۰ در برخی کشورها پدیده‌ای غالب بوده است. در این پژوهش هشت شاخص برای پوپولیسیم نفتی پیشنهاد شد و برای سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۹۷ این هشت شاخص محاسبه شدند. نتایج پژوهش نشان داد که: طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۲

شش شاخص پوپولیسم نفتی مقادیر بالاتری نسبت به دوره‌های دیگر دارند. همچنین شاخص پوپولیسم نفتی (متوسط هندسی هشت شاخص پیشنهاد شده) برای سال ۱۳۸۸ نسبت بقیه سال‌ها بیشترین مقدار را دارد. بعد از مشخص شدن این مطلب که در دوره ۱۳۸۴-۱۳۹۲ سیاست‌های پوپولیستی در ایران نمایان‌تر بوده‌اند به کمک روش کنترل ساختگی اثر سیاست‌های پوپولیستی بر رشد اقتصادی ایران طی دوره مذکور آزمون و تحلیل شد. برآوردها نشان داد که: روند واقعی و شبیه‌سازی شده رشد اقتصادی ایران طی دوره مذکور، اختلاف فاحشی باهم دارند که نشان دهنده اثر مخرب سیاست‌های پوپولیستی دولت‌های نهم و دهم بر رشد اقتصادی ایران است.

تضاد منافع

نویسندگان نبود تضاد منافع را اعلام می‌دارند.

فهرست منابع

۱. آشوری، داریوش (۱۳۸۶). *دانشنامه سیاسی*. چاپ چهاردهم: نشر مروارید.
۲. بهرامی کمیل، نظام (۱۴۰۰). *توتالیتراریسم فرهنگی*. چاپ اول: نشر کویر.
۳. ثمودی، علیرضا (۱۴۰۰). *پوپولیسم اروپایی*. چاپ اول: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
۴. سرزعی، علی (۱۳۹۶). *پوپولیسم ایرانی*. چاپ دوم: نشر کرگدن.
۵. سوری، علی (۱۴۰۰). *اقتصادسنجی*. چاپ اول: نشر نور علم.
۶. سوری، علی (۱۳۸۴). *آمار، احتمال و استنتاج آماری*. چاپ اول: نشر نور علم.
۷. عادل، عبدالحمید، غفاری، هادی و شایگانی، بیتا (۱۴۰۱). اثر تحریم‌های اقتصادی بر صادرات ایران. *مطالعات اقتصاد کاربردی ایران*، ۱۱ (۱۴)، ۷۹-۷۲۱.
۸. کاویانی، زهرا (۱۳۹۶). *مقدمه‌ای بر اقتصاد کلان پوپولیسم*. مرکز پژوهش‌های مجلس.
۹. موسوی جهرمی، یگانه، رضوی، محمدرضا، خدادکاشی، فرهاد و ایزدی، سید حسین (۱۳۹۶). بررسی مشوق‌های توسعه‌ای منطقه‌ای با رویکرد DID. *پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی*، ۲۸(۳)، ۳۳-۵۰.
1. Abadie, A., Diamond, A., & Hainmueller, J. (2010). Synthetic control methods for comparative case studies: Estimating the effect of California's tobacco control program. *Journal of the American statistical Association*, 105(490), 493-505.
2. Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2003). The economic costs of conflict: A case study of the Basque Country. *American economic review*, 93(1), 113-132.
3. Acemoglu, D., Egorov, G., & Sonin, K. (2013). A political theory of populism. *The quarterly journal of economics*, 128(2), 771-805.
4. Adeli, A. H., Ghafari, H., & Shaygani, B. (1401). The effect of economic sanctions on Iran's exports. *Iranian Applied Economics Studies*, 11 (41), 97-127 (in Persian).
5. Alizadeh, P., & Hakimian, H. (Eds.). (2013). *Iran and the global economy: Petro populism, Islam and economic sanctions*. Routledge.
6. Ball, C. P., Freytag, A., & Kautz, M. (2019). Populism-what next? A first look at populist walking-stick economies.
7. Ashuri, D. (2007). *Political encyclopedia*. 14th edition: Marwarid Publishing (in Persian).
8. Bahrami Komail, N. (1400). *Cultural totalitarianism*. First edition: Nash Kavir (in Persian).

9. Bittencourt, M. (2009). Polarisation, populism and hyperinflation [s]: some evidence from Latin America.
10. Bresser-Pereira, L. C. (1993). Economic reforms and economic growth: efficiency and politics in Latin America. *Economic reforms in new democracies*, 15-76.
11. Pereira, L. B., & Dall'Acqua, F. (1991). Economic populism versus Keynes: reinterpreting budget deficit in Latin America. *Journal of Post Keynesian Economics*, 14(1), 29-38.
12. Cortés, R. O. (2010). THE DANGER OF POPULISM. MACROECONOMIC POPULISM IN LATIN AMERICA, IS COLOMBIA THE EXCEPTION?. *Prolegómenos. Derechos y Valores*, 13(26), 99-122.
13. Dornbusch, R., & Edwards, S. (1990). Macroeconomic populism. *Journal of Development Economics*, 32(2), 247-277.
14. Dornbusch, R., & Edwards, S. (1991). The macroeconomics of populism. In *The macroeconomics of populism in Latin America* (pp. 7-13). University of Chicago Press.
15. Edwards, S. (2019). On Latin American populism, and its echoes around the world. *Journal of Economic Perspectives*, 33(4), 76-99.
16. Farzanegan, M. R. (2009). Macroeconomic of populism in Iran MPRA Paper No. 15546. *Munich University Library, Munich*.
17. Funke, M., Schularick, M., & Trebesch, C. (2020). Populist leaders and the economy.
18. Frisell, L., & Lagerlöf, J. N. (2004). *Lobbying, Information Transmission and Unequal Representation* (No. 4313). CEPR Discussion Papers.
19. Grier, K., & Maynard, N. (2016). The economic consequences of Hugo Chavez: A synthetic control analysis. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 125, 1-21.
20. Gunning, J. P. (2003). *Understanding democracy: an introduction to public choice*. Nomad Press.
21. Guiso, L., Herrera, H., Morelli, M., & Sonno, T. (2017). *Demand and supply of populism*. London, UK: Centre for Economic Policy Research.
22. Harris, R., & Sollis, R. (2003). *Applied Time Series Modelling and Forecasting*.
23. Hawkins, K. A., Aguilar, R., Silva, B. C., Jenne, E. K., Kocijan, B., & Kaltwasser, C. R. (2019, June). Measuring populist discourse: The global populism database. In *EPSA Annual Conference in Belfast, UK, June* (pp. 20-22).
24. Kaviani, Z. (2016). *Introduction to Populism Macroeconomics*. Majlis Research Center (in Persian).
25. Karl, T. L. (1997). *The paradox of plenty: Oil booms and petro-states* (Vol. 26). Univ of California Press.

26. Krueger, A. O. (1974). The political economy of the rent-seeking society. *The American economic review*, 64(3), 291-303.
27. Matsen, E., Natvik, G. J., & Torvik, R. (2016). Petro populism. *Journal of Development Economics*, 118, 1-12.
28. McClelland, R. T. (2017). Confronting emerging new technology.
29. Moeni, S., Sharifi, A., Mozafari Shamsi, H., & Mohammadi, V. (2021). The impact of Iran oil sanctions on the exchange rates: An analysis using Google search index. *Iranian Economic Review*, 25(3), 397-417.
30. Mousavi Jahormi, Y., Razavi, M. R., Khodadakashi, F., & Izadi, S. H. (2016). Investigating regional development incentives with the DID approach. *Economic Growth and Development Research*, 82(3), 33-50 (in Persian).
31. Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. (2018). Studying populism in comparative perspective: Reflections on the contemporary and future research agenda. *Comparative political studies*, 51(13), 1667-1693.
32. Müller, J. W. (2016). What is populism? Pennsylvania.
33. Ocampo, E. (2015). Commodity price booms and populist cycles. *An Explanation of Argentina's decline in the 20th century (Documentos de Trabajo No. 562)*. Buenos Aires.
34. Sarzaim, A. (2016). *Iranian populism*. Second edition: Rhino Publishing (in Persian).
35. Sachs, J. D. (1989). Social conflict and populist policies in Latin America.
36. Seghezza, E., & Pittaluga, G. B. (2018). Resource rents and populism in resource-dependent economies. *European Journal of Political Economy*, 54, 83-88.
37. Suri, A. (1400). *Econometrics*. First edition: Noor Alam Publishing (in Persian).
38. Suri, A. (2005). *Statistics, probability and statistical inference*. First edition: Noor Alam Publishing (in Persian).
39. Thamodi, A. R. (1400). *European populism*. First edition: Cultural Institute of Cultural Studies and Research (in Persian).
- 40.
41. Taggart, P. (2004). Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of political ideologies*, 9(3), 269-288.

پیوست‌ها

پیوست ۱: جدول شاخص‌های هشت گانه پوپولیسیم نفتی

شاخص کل	شاخص ۸	شاخص ۷	شاخص ۶	شاخص ۵	شاخص ۴	شاخص ۳	شاخص ۲	شاخص ۱	سال
۰/۱۱	۰/۱۴	۰/۰۰۰۱	۰/۲۸	۰/۶	۰/۰۱	۰/۲۵	۰/۲۳	۲/۳۱	۱۳۵۷
۰/۲۲	۰/۱۴	۰/۴	۰/۴۲	۰/۴۳	۰/۰۰۸	۰/۲	۰/۲۱	۱/۸۵	۱۳۵۸
۰/۳۱	۰/۲۲	۰/۰۷	۱	۱/۰۹	۰/۰۱	۰/۲۹	۰/۶۳	۲/۷۰	۱۳۵۹
۰/۱۸	۰/۲۳	۰/۰۰۰۱	۰/۹۳	۰/۸۸	۰/۰۱	۰/۲۹	۰/۶۳	۲/۷۶	۱۳۶۰
۰/۲۵	۰/۱۲	۰/۳۶	۰/۷	۰/۳۹	۰/۰۰۹	۰/۲۲	۰/۳۹	۱/۸	۱۳۶۱
۰/۱۴	۰/۱۳	۰/۰۰۰۵	۰/۷۲	۰/۵	۰/۰۱	۰/۳۵	۰/۴۸	۲/۹۲	۱۳۶۲
۰/۳۸	۰/۱۴	۰/۳۲	۰/۹۶	۰/۴۵	۰/۰۱	۰/۵۱	۰/۴۸	۴/۶	۱۳۶۳
۰/۱۸	۰/۱	۰/۰۰۰۸	۱/۰۱	۰/۵۳	۰/۰۲	۰/۶۸	۰/۳۹	۵/۷	۱۳۶۴
۰/۷۲	۰/۲۷	۰/۰۰۲	۳/۱۲	۳/۳۳	۰/۰۶	۲/۴	۴/۰۷	۱۷/۱۷	۱۳۶۵
۰/۳۷	۰/۱	۰/۰۰۱	۱/۷۴	۱/۷۲	۰/۰۳	۱/۰۴	۲/۴۱	۸/۷	۱۳۶۶
۰/۴۴	۰/۱	۰/۰۰۱	۱/۹۷	۲/۶۲	۰/۰۴	۱/۳۳	۳/۲۱	۱۱/۱۳	۱۳۶۷
۰/۳۳	۰/۱	۰/۰۰۰۶	۱/۳	۰/۷۵	۰/۰۲	۰/۷۷	۱/۱۱	۵/۷۲	۱۳۶۸
۰/۰۹	۰/۰۴	۰/۰۰۰۲	۰/۶۴	۰/۱۲	۰/۰۱	۰/۴۶	۰/۳۵	۳/۳۴	۱۳۶۹
۰/۱۵	۰/۰۵	۰/۰۰۰۲	۰/۶۴	۰/۳۲	۰/۰۲	۰/۶۲	۱/۱۷	۴/۷۲	۱۳۷۰
۰/۱۷	۰/۳۹	۰/۰۰۰۱	۰/۶۶	۰/۱۶	۰/۰۲	۰/۶۴	۱/۴۲	۵/۸۴	۱۳۷۱
۰/۰۸	۰/۲۵	۰/۰۰۰۶	۰/۳۱	۰/۰۴	۰/۰۱	۰/۴	۰/۸۴	۳/۵۱	۱۳۷۲
۰/۰۷	۰/۱۲	۰/۰۰۲	۰/۲۹	۰/۰۰۴	۰/۰۱	۰/۳۵	۱/۱۵	۳/۱۸	۱۳۷۳
۰/۰۷	۰/۱۱	۰/۰۰۴	۰/۳۲	۰/۰۰۳	۰/۰۱	۰/۳۵	۱/۶۱	۳/۲	۱۳۷۴
۰/۰۸	۰/۱	۰/۲۵	۰/۳۶	۰/۰۰۲	۰/۰۱	۰/۳۹	۰/۸۳	۳/۳۲	۱۳۷۵
۰/۳۱	۰/۰۹	۰/۲۸	۰/۵۹	۰/۰۸	۰/۰۲	۰/۶۷	۰/۸۹	۵/۱۷	۱۳۷۶
۰/۲۳	۰/۱۵	۰/۰۰۰۷	۱/۶۴	۰/۷۵	۰/۰۴	۱/۲۷	۱/۸۵	۹/۷۸	۱۳۷۷
۰/۲۷	۰/۰۷	۰/۲۳	۰/۹۳	۰/۰۱	۰/۰۲	۰/۸۴	۱/۲۵	۶/۱۲	۱۳۷۸
۰/۲	۰/۰۶	۰/۱۱	۰/۸	۰/۰۰۶	۰/۰۲	۰/۸۶	۰/۷۶	۵/۶۱	۱۳۷۹
۰/۰۲	۰/۰۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷	۰/۳۶	۰/۰۲	۰/۸۹	۰/۷۲	۵/۹۸	۱۳۸۰
۰/۱۲	۰/۱۶	۰/۰۰۰۹	۰/۶۵	۰/۳۶	۰/۰۲	۰/۸۶	۱/۰۶	۶/۱۶	۱۳۸۱
۰/۱۲	۰/۱۶	۰/۰۰۰۷	۰/۵۸	۰/۳۴	۰/۰۳	۰/۸۹	۱/۱۷	۶/۹۵	۱۳۸۲
۰/۱۲	۰/۲	۰/۰۰۰۶	۰/۶	۰/۳۲	۰/۰۳	۰/۸۱	۱/۱۹	۷/۳۲	۱۳۸۳
۰/۳	۰/۲۲	۰/۰۰۷	۰/۵۲	۰/۳۲	۰/۰۳	۰/۹۸	۰/۸۸	۸	۱۳۸۴
۰/۶۴	۰/۳	۰/۳۱	۰/۶۲	۰/۸۱	۰/۰۴	۱/۱۸	۱/۲۵	۹/۷۵	۱۳۸۵
۰/۸۴	۰/۳۵	۰/۷۲	۰/۷۹	۰/۵۵	۰/۰۵	۱/۴	۲/۴۵	۱۲/۳	۱۳۸۶
۰/۸۸	۰/۳۳	۰/۴۸	۰/۷	۰/۹۷	۰/۰۵	۱/۳۹	۳/۴۱	۱۳/۳۴	۱۳۸۷
۱/۱۵	۰/۵۱	۰/۸۵	۱/۴	۱/۰۵	۰/۰۶	۲/۱۱	۱/۹۱	۱۷/۱۳	۱۳۸۸
۰/۴۶	۰/۱۹	۰/۴۲	۰/۷۴	۰/۰۹	۰/۰۳	۱/۱۴	۱/۰۵	۷/۹۴	۱۳۸۹
۰/۴۷	۰/۱۶	۰/۳۷	۰/۷۲	۰/۰۹	۰/۰۳	۱/۱	۱/۹۲	۸/۵۲	۱۳۹۰
۰/۶۷	۰/۲۲	۰/۲۸	۱/۳۸	۰/۱	۰/۰۵	۱/۶۲	۴/۰۶	۱۳/۳۱	۱۳۹۱
۰/۶۲	۰/۱۴	۰/۱۵	۱/۰۴	۰/۶۶	۰/۰۳	۱/۰۵	۳/۵	۱۰/۰۸	۱۳۹۲
۰/۰۷	۰/۱۶	۰/۰۰۰۶	۰/۷	۰/۳۱	۰/۰۲	۰/۵۸	۰/۸۵	۵/۳۶	۱۳۹۳
۰/۱	۰/۲۳	۰/۰۰۰۱	۰/۱۴	۰/۶۸	۰/۰۳	۱/۰۹	۱/۱۷	۹/۸۳	۱۳۹۴

تدوین شاخص پوپولیسیم نفتی و ارزیابی سیاست‌های پوپولیستی بر رشد اقتصادی... ۲۱۴									
۱۳۹۵	۵/۳۱	۰/۵۳	۰/۷۳	۰/۰۲	۰/۳۷	۰/۱۶	۰/۲۴	۰/۱۴	۰/۳۱
۱۳۹۶	۵/۱۷	۰/۵۱	۰/۶۵	۰/۰۲	۰/۳۵	۰/۲۹	۰/۳۲	۰/۱۵	۰/۳۴
۱۳۹۷	۴/۹۸	۱/۶۱	۰/۶۳	۰/۰۲	۰/۳۹	۰/۳۹	۰/۲۸	۰/۱۱	۰/۳۹

